

підручників, до яких відносимо мотиваційну, світоглядну, ціннісно-орієнтувальну, комунікативну, розвивальну, рефлексійну. Саме означені функції мають стати засадничими в розробленні нових підручників української мови.

Важливою функцією підручника української мови вважаємо *розвивальну*, що сприяє розвитку особистості учня, його здібностей, емоційної сфери. З огляду на те, що до ключових навичок 2020 року експерти уналежнюють критичне мислення, емоційний інтелект, креативність, підручник має бути спрямованим на їх розвиток, що реалізується в доборі і способах репрезентування навчального й дидактичного матеріалу, системі завдань.

Бесіди з учителями української мови й літератури, анкетування учнів 10-11 класів переконують, що ефективними в освітньому процесі є ті підручники, автори яких чітко усвідомлюють значення кожної теми для реалізації мети й завдань навчання української мови, враховують типологічні характеристики учнів, закономірності засвоєння навчального матеріалу, володіють прийомами поєднання тексту та графічних способів унаочнення його. Саме такий підручник здатен навчати, виховувати й розвивати компетентного мовця.

Узагальнення змісту наукових студій засвідчило, що поняття «критичне мислення» визначають як інтелектуально впорядкований процес сприймання, аналізу, синтезу, оцінювання інформації, здобутої шляхом спостереження, комунікації, роздумів, досвіду, як орієнтир для подальших дій. З цього випливає, що важливим складником підручника є вправи, які спонукають учнів до планування, висунення гіпотез, пошуку шляхів розв'язання проблем, компромісних рішень.

Сьогодні особливої значущості набуває розвиток лінгвокреативності учнів, що зумовлює введення вправ і завдань, спрямованих на опанування прийомів мовленнєвої ефективності. Педагогам важливо знати, якими мовними засобами володіє учень, як він спілкується в різних ситуаціях, яких змін зазнає його мовлення, чому з часом відбувається «перехід мовлення» в площину порушення норм, активного вживання сленгу, жаргону. Спостереження показують, що для оживлення процесу спілкування підлітки вдаються до мовної гри. Це свідчить про усвідомлене входження їх у простір неканонізованого спілкування. Це зумовлює введення вправ, що ілюструють функціонування мовних одиниць в ігровому контексті, формуючи в учнів неусвідомлене розуміння мовної норми, лінгвокреативності.

Література.

1. Габидуллина А.Р. (2011) Педагогическая лингвистика: учеб пособие для студентов высших учебных заведений. Горловка, 2011. 157 с.
2. Гончаренко С. (1997) Український педагогічний словник / Семен Гончаренко ; [гол. ред. С. Головка]. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
3. Словник – довідник з української лінгводидактики : навч. посіб./ Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

ПІДРУЧНИКИ З ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Гринюк О. С.,

науковий співробітник відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Однією з передумов вирішення екологічних проблем сучасності є розвиток екологічної компетентності особистості, важливу роль у формуванні якої відіграє основна та профільна школи. Як показує аналіз програм природничих дисциплін [2], одним із актуальних запитів сучасного суспільства є підвищення екологічної грамотності учнів та забезпечення гармонізації стосунків суспільства і природи у контексті раціонального природокористування, що можливе за умови наявності в учнів екологічної культури та екологічної компетентності. Дана компетентність є однією з ключових в усіх навчальних

програмах для старшої школи, тому і зміст методичного апарату підручників із природничих предметів повинен бути спрямований на формування і розвиток екологічної компетентності.

Сучасні підручники із природничих дисциплін повинні формувати в учнів патріотичні, естетичні, екологічні та пізнавальні мотиви і позитивно обґрунтоване ставлення до природи як до вищої національної і загальнолюдської цінності, тобто формувати екологічну компетентність, яка є визнаним у світі критерієм та інтегрованим показником якості екологічної освіти.

Для вирішення цього завдання необхідно забезпечити екологізацію змісту підручників із природничих предметів за рахунок інтеграції знань з біології і екології, фізики, хімії, математики, географії, основ здоров'я та пояснення його елементів на основі загальних закономірностей природи та загальних закономірностей екології. Інтеграція означеного змісту дасть можливість розкрити комплексний характер екологічних проблем, сформувати екологічну компетентність та створити необхідну теоретичну базу для розвитку наукової картини світу. Це досягається за умови дотримання принципу міждисциплінарності та посилення інтеграції теоретичних знань учнів між означеними предметами [1, с 180].

Підручники з природничих предметів повинні бути орієнтовані на реалізацію наступних завдань: 1) формування цілісної наукової картини світу; 2) формування предметних компетентностей, зокрема екологічної; 3) формування цілісних знань про природу на основі інтеграції змісту навчальних предметів з освітніх галузей «Природознавство», «Математика», «Мови і літератури»; 4) розкриття цінностей живої природи, здоров'я, створення умов для творчої самореалізації кожного школяра.

У методичному апараті підручників із природничих предметів має міститися інтегрований навчальний матеріал, пов'язаний з екологією різного рівня складності: матеріал для самостійних спостережень; матеріал для ознайомлення з певною інформацією, яка інтегрує знання в межах певної теми; теоретичні відомості, що потребують осмислення, а не запам'ятовування; матеріал для обов'язкового запам'ятовування; відомості, що мають суто практичне значення; завдання, які розкривають міждисциплінарний зміст навчального матеріалу, відображають фактичні і теоретичні знання суміжних навчальних предметів. Головне, щоб цей навчальний матеріал сприяв формуванню в учня логіки, доказовості мислення, а також розвитку пізнавальної активності та практичного інтересу до живої природи.

Наприклад, у підручниках з фізики, математики та хімії обов'язковими мають бути задачі екологічного змісту та дослідницькі завдання, що дозволять формувати основи екологічної компетентності на засадах включення учнів у різні види діяльності: практичну, інтелектуальну й естетичну. У підручниках з біології та екології, географії після відповідних тем мають бути завдання, які передбачають уроки у докільді, на яких учні будуть пізнавати природу, що їх оточує, в різноманітті та єдності; екскурсії й виконання проектів.

Також, велике значення має включення до методичного апарату підручників із природничих дисциплін різноманітних творчих завдань екологічного спрямування, що надасть можливість учням самостійно здобувати знання, засвоювати уміння і навички, інтегрувати знання з різних навчальних предметів у процесі пізнавальної і практичної діяльності та формувати екологічну компетентність і цілісні знання про природу.

Отже, формування екологічної компетентності учнів є одним із найголовніших завдань, які потрібно враховувати при створенні підручників предметів природничого циклу. Адже екологічна компетентність надає кожній людині вміння та готовність самостійно приймати рішення, дає змогу здійснювати професійну, педагогічну та інноваційну діяльність, яка задовольняє конкретні вимоги конкретного виробництва, забезпечує необхідний рівень здоров'я людини, безпеку її життєдіяльності та безпеку природного середовища.

Література.

1. Куриленко Н. В. Умови формування екологічної компетентності учнів основної школи у процесі навчання фізики / Н. В. Куриленко // Наукові записки. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. - 2015. - Вип. 7. - Ч. 2. - С 172-182.

2. Навчальні програми для 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів (чинні з 1 вересня 2018 року) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.